

Programnoter

Lindegårdskoncerten fredag den 19. april 2024

Brit-Tone Müllertz, Jonas Frølund, Kristoffer Hyldig

Brit-Tone Müllertz , Sopranen; Jonas Frølund, klarinet; Kristoffer Hyldig, klaver

Program:

- **Franz Peter Schubert:** Hirt auf dem Felsen , so-pran, klarinet og klaver
- **Richard Wagner:** sange, sopran og klaver
- **Johannes Brahms:** sange, sopran og klaver.
- **Jørgen Bentzon:** Tema med variationer op.14 (klarinet solo)
- **Niels Viggo Bentzon:** Sonate for klarinet og klaver op 63
- **Vagn Holmboe:** Capriccio for klarinet og klaver op 177
- **Niels Finn Høffding:** Kammermusik for sopran, obo og klaver, i version for sopran, klarinet og klaver ved Jonas Frølund

Musikken:

Franz Peter Schubert: Hirt auf dem Felsen, D.965 for sopran, klarinet og klaver.

Schubert komponerede Der Hirt auf dem Felsen i oktober 1828, en måned før sin død, og det var en af hans to sidste sange. Sangen blev udgivet i 1830 og kræver både en virtuos klarinettist og en klaverakompagnatør.

Schubert komponerede sangen for sent til Anna Milder-Hauptman, berlineroperaens primadonna, som fire år tidligere havde skrevet til ham og bedt om materiale at synge på sine koncertturnéer. Hun var længe en beundrer af hans sange og havde sunget to af dem ved en koncert i Berlin i juni 1824 og havde sendt ham et udklip af den gunstige avisannonce. Hun forsøgte også uden held at arrangere opførelsen i Berlin af en af hans operaer.

Efter Schuberts død fandt hans bror Ferdinand "Hylden" i Schuberts papirer og sendte den til en wiensk forlægger og til Milder-Hauptman. Hun gav uopførelsen i marts 1830, men sangen, muligvis på grund af dens usædvanlige instrumentale krav, forsvandt derefter ud af syne. Det blev endelig genoplivet i 1902 af Wien Schubert Society og er nu en koncertfavorit. Sangens tekst er et sammensurium i tre afsnit – to abstraheret fra Wilhelm Müllers poesi, der skrev teksten til Schuberts sangcyklus Die schöne Müllerin, og en af Wilhelmine von Chézy, der skrev skuespillet Rosamunde, som Schubert komponerede den tilfældige musik til. Det er et virtuost vokalstykke. Mens hylden "piber" sit fjerne kald, byder sangeren, der ligger højt på en klippe og kigger ned i dalen, glædeligt forårets komme velkommen.

Komplet tekst

Wilhelm Müller – "Der Berghirt"

	Når
<i>Wenn auf dem höchsten Fels ich steh', In's tiefe Tal hernieder she', Und singe.</i>	jeg fra den højeste klippe heroppe ser dybt ned i da- len, og synger:
<i>Fern aus dem tiefen dun- keln Tal Schwingt sich empor der Widerhall Der Klüfte.</i>	Langt fra dalen styrter mør- ke og dybe ekkoer igennem, opad og tilbage til mig, Kløften.
<i>Je weiter meine Stimme dringt, Je heller sie mir wieder klingt Von unten.</i>	Jo længere min stemme runger, jo lysere ekkoer den nedefra.
<i>Mein Liebchen wohnt so weit von mir, Drum sehn' ich mich so heiß nach ihr Hinüber.</i>	Min kæreste bor så langt fra mig, at jeg længes varmt efter at være sammen med hende derovre.

Varnhagen – "Nächtlicher Schall"

<i>In tiefem Gram verzehr ich mich, Mir ist die Freude hin, Auf Erden mir die Hoffnung wich,</i>	Jeg er opslugt af elendig- hed, lykken er langt fra mig, håbet er på jorden und- sluppet mig,
<i>Ich hier so einsam bin.</i>	jeg er så ensom her.
<i>So sehndend klang im Wald das Lied, So sehndend klang es durch die Nacht,</i>	Så længselsfuldt lød sangen, så længselsfuldt gennem træ og nat,
<i>Die Herzen es zum Himmel zieht Mit wunderbarer Macht.</i>	mod himlen drager den alle hjerter med fantastisk styrke.

Wilhelm Müller – "Liebesgedanken"

<i>Der Frühling will kommen, Der Frühling, meine Freud',</i>	Foråret vil komme, Foråret, min lykke,
<i>Nun mach' ich mich fertig Zum Wandern bereit</i>	Nu skal jeg gøre mig klar til at vandre frem.

Programnoter

Richard Wagner: sange, sopran og klaver
Ingen oplysninger

Johannes Brahms: sange, sopran og klaver
Ingen oplysninger

Jørgen Bentzon: Tema med variationer op.14 (klarinet solo)

Tema med variationer, Op. 14 er et stykke for soloklarinet skrevet af Jørgen Bentzon i 1927. Jørgen Bentzon var en dansk embedsmand, komponist og musikpolitiker. Hans alsidige talent kom også til udtryk som kunstmaler.

Niels Viggo Bentzon: Sonate for klarinet og klaver op 63

Sonate for klarinet og klaver, op. 63 blev komponeret i 1950.

Vagn Holmboe: Capriccio for klarinet og klaver op 177
Capriccio for klarinet og klaver, op. 177 blev komponeret i 1988..

Niels Finn Høffding: Kammermusik for sopran, obo og klaver. Op. 11

Kammermusik for sopran, obo og klaver, Op. 11 er komponeret i 1927. Den oprindelige titel på værket var "Kvartet for sopran, obo og 2-stem-migt klaver, hvilket peger tilbage på barokkens tradition med at tælle stemmer frem for instrumenter. Her spilles kompositionen i et arrangement for sopran, klarinet og klaver ved Jonas Frølund

Musikerne:

Brit-Tone Müllertz er uddannet ved Det Kgl. Danske musikkonservatorium. Videre studier ved Tonny Landy og Eva Johansson.

Hun har bl.a.medvirket i Richard Wagners Ring ved LandesTheater Linz som Freia, Sieglinde, Dritte Norn og Guttrune.

I 2014 blev hun nomineret som årets bedste unge sanger for Sieglinde (Valkyrien) i operamagasinet Opernwelts Årsbog. I 2018 fulgte endnu en nominering for titelrollen i Ariadne på Naxos. Derudover har hun i Linz også sunget Rosalinde (Flagermusen), 1. Dame i Tryllefløjten og titelrollen i Tosca.

I Musikerverrein Wien sang hun R. Strauss' Vier letzte Lieder med Dennis Russel Davies og i Gasteig i München sang hun Sieglinde og Guttrune i Ring an einem Abend under Kirill Karabits.

Desuden har hun sunget: Venus og Elisabeth (Tannhäuser) i Chemnitz, Sieglinde i Wiesbaden, Senta (flyvende Hollænder) på Opera på Skåret, Ortlinde (Valkyrien) ved Osterfestspiele Salzburg, i Beijing og ved Semperoper Dresden, Elisabeth (Tannhäuser) på Oper Köln og Tosca, Ariadne (auf Naxos) på Meininger Staatstheater og Elisabeth og Venus (Tannhäuser) på Schloss Wartburg i Eisenach med dirigenter som: Francois Xavier Roth, Felix Bender, Philip Bach, Jaap van Zweden og Christian Thielemann. I januar 2019 debuterede hun med Bayreuther Festspieles gæstespil i Abu Dhabi som Helmwige i Valkyrien. Brit-Tone var et af de helt store navne ved Fejøs Festival 2020.

Hun har modtaget Det danske Wagnerselskabs Bayreuthstipendie og i 2016 årets legat fra Sangfonden af 2013. I 2019 blev hun kåret til årets operanavn ved Copenhagen Operafestival og kvitterede for prisen med en koncert i Børssalen i København samt en koncert i Konzerthaus Berlin.

Fremtidige engagementer bl. a. Senta i Den flyvende Hollænder i Meiningen, koncerter bl. a. i Concertgebouw Amsterdam, Gasteig München, Berlin Philharmonie, Stuttgart Liederhalle, Baden-Baden Festspielhaus, Nürnberg Meistersingerhalle m.fl. samt debut ved Bayreuther Festspiele i 2020, som første danske sopran siden 1992.

Jonas Lyskjær Frølund, er født i 1997. Han begyndte at spille klarinet i 2007 og startede undervisning på musikskolen i Roskilde

Jonas har siden 2011 fået undervisning af 1. soloklarinettist i Det kgl. Kapel John Kruse, som en del af MGK på Sct. Anne Gymnasium. Studerer nu hos Lee Morgan, kapellets anden soloklarinettist. Jonas har studeret på Det Kgl. Danske Musikkonservatorium

i København men har også studeret på Supérieur.

Jonas Frølund, der studerer på Conservatoire de Paris, er soloklarinettist i Danmarks Underholdningsorkester, kontraktansat i Malmö SymfoniOrkester som soloklarinettist på halv tid, i spil til stillingen som soloklarinettist i orkestret ved Londons Royal Opera House og medlem af prisvindende blæserkvintet V Coloris, har vundet flere internationale klarinetkonkurrencer. I 2019 vandt han førsteprisen i Lisbon International Clarinet Competition med optræden på ClarinetFest, verdens største klarinetmesse arrangeret af ICA – International Clarinet Association, som en del af førsteprisen. Han har vundet flere internationale priser

Programnoter

Kristoffer Nyholm Hyldig, er født i 1982, er en dansk pianist fra Bornholm, som har specialiseret i de største soloklaverværker af den franske komponist Olivier Messiaen. Kristoffer Hyldig debuterede i 2010 fra Det Kongelige Dan-

ske Musikkonservatorium efter studier hos professor Niklas Sivelöv og Tove Lønskov. I 2016 debuterede han som kammermusiker med klavertrioen Trio Nord. Han har optrådt som solist med bl.a. Aalborg Symfoniorkester, CPH Phil og Det Kongelige Kapel.

Kristoffer Hyldig spiller jævnligt i musikforeninger og på festivaler, både som solist, kammermusiker og akkompagnatør, og han har derudover givet koncerter i Italien, Tyskland, Polen, England, Kina og USA, her bl.a. i Carnegie Hall i New York.

Siden 2006 har han udgivet indspilninger med lieder, kammermusik og soloværker af bl.a. Debussy, Ravel, Messiaen, Bent Sørensen og Hindemith.

Til daglig indgår han i en mængde kammermusikalske sammenhænge, bl.a. i Messiaen Quartet Copenhagen og i et lied-samarbejde med den internationalt anerkendte Wagnersopran Brit-Tone Müllertz.

Kristoffer Hyldig modtog juryens specialpris i EU Piano Competition 2009 og har derudover fået tildelt flere priser, heriblandt Jakob Gades store legat, Léonie Sonnings Musikfondsstipendium og Musikanmelderingens Kunstnerpris.

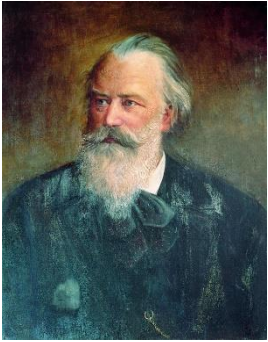

Programnoter

Programnoter

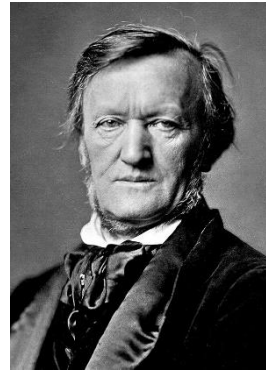
Komponisterne:

Johannes Brahms (1833 - 1897) var på flere måder en underlig, sammensat skikkelse. De fleste oplevede ham som en bister herre, der holdt folk på tre skridts afstand med ubehøvede bemærkninger. Han var en enspænder. Også i selskab med kvinder var han kejtet og afvisende.

Han giftede sig aldrig. Men nogle få personer knyttede han sig til i livslange venskaber, og her viste Brahms sig hjælpsom, generøs og trofast. Først et overblik. Johannes Brahms blev født 1833 i Hamburg i en lavere middelklassefamilie. Han fik klaverundervisning og blev med tiden en fremragende pianist. Gav sin første offentlige koncert som 12-årig og begyndte at komponere endnu i teenageårene. Gennembrud i 1869 med Ein deutsches Requiem. Endnu et gennembrud i 1876 med den første symfoni. Han flyttede fra Hamburg til Wien og boede her resten af livet. Død 1897 af kræft. Da han var midaldrende, kunne Brahms leve af sine kompositioner, som blev trykt af de store musikforlag. Om vinteren var han på koncertrejser rundt i Europa som pianist og dirigent, om sommeren tog han på landet for at komponere i fred og ro, gerne et naturskønt sted ved en sø eller i Alperne. Han tjente gode penge, men levede spartansk, gik i slidt tøj og undertiden endda uden strømper i skoene. Han var agtet og beundret, men brød sig ikke om store selskaber og tomgangssnak, og heller ikke om ros fra almindelige mennesker, der ikke havde en profession i musikken. Så serverede han et par grovheder og trak sig tilbage. Tre mennesker fik afgørende betydning i hans liv. Som ung mødte han på en turné den ungarske violinist Joseph Joachim, som blev hans faste ven og støtte. Joachim introducerede Brahms til ægteparret Robert og Clara Schumann, og inden længe var Robert Schumann en varm—og indflydelsesrig—fortaler for Brahms. Da Schumann få år senere brød sammen og døde, rykkede Clara og Brahms tættere sammen og støttede hinanden. Det var kærlighed, men blev ikke et egentligt forhold, blot et dybt venskab som varede livet ud. Som komponist var Brahms romantiker forklædt som klassicist. Han levede midt i den romantiske epoke og skabte musik med store følelser: raseri, stræben, sorg, melankoli. Men hans musikalske forbilleder lå i fortiden: Schubert, Beethoven, Mozart og Haydn. Især Beethoven. Mange i samtiden så Brahms som Beethovens arvtager, og det gjorde han sikkert også selv, men det var svært at leve op til en sådan gigant. Brahms kæmpede i årtier for at skabe en sym-

foni, der kunne måle sig med "den gamles", og for at understrege slægtskabet indlagde han i symfoniens finale et tema, der var en kopi af "Freude"-oden i Beethovens niende! Så mens Brahms' musik var følelsesmættet og moderne i sit indre, var den i sin ydre form gammeldags med rod i klassiken. En symfoni skulle have fire satser, en koncert tre og en strygekvartet fire. Der var strenge regler for opbygningen af et værk. Alligevel adskiller Brahms' værker sig fra klassikens ved at være mere tætte og fyldige i strukturen. Mens Haydn og Mozart skrev let og gennemsigtig musik, møder man hos Brahms en kompakt, tæt vævet toneverden med mange lag. Få kan som han få fire-fem strygere til at lyde som et helt symfoniorkester. Brahms skrev i alle genrer undtagen opera. I det følgende ser vi på nogle af højdepunkterne i hans produktion

Wilhelm Richard Wagner, f. 1813 d. 1883, var en tysk komponist, dirigent, sceneinstruktør og skribent. Han er primært kendt for sine operer (eller musikdramaer som han senere kaldte dem). Hans værker især fra den sene periode er kendetegnet af kontrapunkt, fyldig harmonik og

orkestrering og en veludviklet brug af ledemotiver: musikalske temaer der er associeret med bestemte personer, steder eller begivenheder i operaen.

Wagners kromatiske musikalske sprog kom udviklingen i europæisk klassisk musik i forkøbet. Det gælder fx hans brug af kromatik og atonalitet. Han bidrog til musikkens udvikling med sin idé om det totale kunstværk eller enhedskunstværket (das Gesamtkunstwerk), som nåede sit højdepunkt i den monumentale tetralogi, Nibelungens Ring (Der Ring des Nibelungen) fra 1876. Hans brug af ledemotiver udøvede en betydelig indflydelse på filmmusik i det 20. århundrede. Wagner var en kontroversiel person, både for sine musikalske og dramatiske bidrag og for sine antisemitiske og politiske overbevisninger.

I 1822 blev Richard 11 år gammel indskrevet i skolen i Dresden, hvor han fik en smule klaverundervisning af sin latinlærer. Wagner øvede dog ikke sine skalaer, men spillede helst ouverturer efter gehør.

Den unge Richard Wagner havde ambitioner om at orfatte skuespil og fattede interesse for musikken som dramatisk virkemiddel. Han begyndte derfor snart at studere musik og blev indskrevet ved universitetet i Leipzig i 1831. En af hans tidlige inspirationskilder var Ludwig van Beethoven.

Programnoter

I 1833 skrev Wagner 20 år gammel sin første komplette opera, Die Feen. Denne opera, som åbenlyst imiterede Carl Maria von Webers stil skulle først blive sat op på en scene 50 år senere, da den fik premiere i München kort tid efter komponistens død i 1883. Wagner fik nu korte ansættelser som musikchef ved operahusene i Magdeburg og Königsberg. Her skrev han Das Liebesverbot, som er baseret på Shakespeares Lige for lige (Measure for Measure). Denne anden opera blev sat op i Magdeburg i 1836 og fik en lunken modtagelse. Den 24. november 1836 giftede Wagner sig med skuespillerinden Christine Wilhelmine "Minna" Planer. De flyttede til Riga, hvor Wagner var kapelmester ved den lokale opera.

I 1839 havde de to samlet sig så stor en gæld at de måtte flygte fra Riga for at undgå kreditorerne (gæld skulle blive en plage for Wagner resten af livet). Flugten førte dem og deres newfoundlænderhund, Robber, ud på en stormfyldt sørejse til London. Denne rejse gav Wagner inspiration til Den flyvende hollænder. De kom siden til Paris. Her skabte Wagner sig et levebrød ved at skrive artikler og arrangere operaer af andre komponister.

Wagner færdiggjorde sin tredje opera, Rienzi, i 1840. Ved et held blev den antaget til opførelse på Hofteatret i Dresden, i Sachsen, hvor den blev opført med stor succes. I 1842 flyttede parret til Dresden, hvor de boede de seks følgende år, og Wagner blev udnævnt til kongelig sachsisk hofdirigent. Han skrev her Den flyvende hollænder og Tannhäuser, de første af mellemperiodens tre operaer.

Wagners ophold i Dresden fik ende på grund af hans engagement i venstrefløjspolitik. En nationalistisk bevægelse havde fået vind i sejlene i de frie tyske stater. Den ønskede større frihed og samling af de svage stater til én nation. Wagner spillede begejstret en rolle i denne bevægelse og modtog gæster i sit hjem, bl.a. komponisten August Röckel, som også var udgiver af en radikal venstrefløjsavis, Volksblätter, og den russiske anarkist Mikhail Bakunin. Den sachsiske regering vakte udbredt mishag, som kom på kogepunktet i april 1849, da kong Friedrich August II af Sachsen opløste parlamentet og afviste en ny forfatning, som folket ønskede. Maj-opstanden brød ud, og Wagner støttede den. Den begyndende revolution blev hurtigt bekæmpet af de forenede sachsiske og prøjsiske tropper, og der blev udstedt arrestordre mod de revolutionære. Wagner måtte flygte, først til Paris og siden til Zürich. Det lykkedes derimod ikke Röckel og Bakunin at slippe bort, og de blev idømt lange fængselsstraffe.

Wagner tilbragte de næste tolv år i eksil. Han havde færdiggjort Lohengrin før Dresden-opstanden og skrev nu desperat til sin ven Franz Liszt for at få den opført i sit fravær. Liszt, som viste sig som en ven i nøden, dirigerede premieren i Weimar i august 1850. Wagner befandt sig i en stor personlig krise isoleret fra den tyske musikverden og uden nævneværdige indkomster. De musikalske skitser han arbejdede på og som langt senere skulle blive til det store værk Nibelungens Ring, så ikke ud til at kunne blive til scenisk virkelighed. Hans kone Minna, som ikke havde brudt sig om de operaer, han havde skrevet efter Rienzi, fik en depression. Endelig fik han lidelsen rosen (erysipelas), en hudinfektion som gjorde det svært for ham at skrive.

Wagners primære produktion i de første år i Zürich var en række vigtige essays. Det gælder fx Fremtidens kunstværk (Das Kunstwerk der Zukunft) fra 1849, i hvilket han beskriver sin vision om det totale kunstværk (Das Gesamtkunstwerk). I dette skal de forskellige kunstarter som musik, sang, dans, poesi, bildende kunst og scenekunst forenes. Das Judentum in der Musik fra 1850 er et antisemitisk skrift rettet mod jødiske komponister. Endelig bør Oper og drama" fra 1851 nævnes, i hvilket han beskriver de æstetiske ideer som han skulle gøre brug af i sin Ringcyklus.

I de følgende år mødte Wagner to personer, der skulle blive de primære inspirationskilder til et af hans mest kendte værker, Tristan og Isolde.

Den første kom i 1854, da hans digterven Georg Herwegh introducerede ham til filosofen Arthur Schopenhauers tanker. Wagner skulle senere omtale denne begivenhed som den vigtigste i hans liv. Hans personlige omstændigheder omvendte ham hurtigt til det han opfattede som Schopenhauers filosofi: et dybt pessimistisk syn på menneskets lod. Han skulle forblive en tilhænger af Schopenhauer resten af sit liv, selv efter at hans lykke vendte. En af Schopenhauers tanker var, at musikken havde en overordnet rolle blandt kunstarterne, fordi den ikke har et materielt udtryk. Wagner anerkendte denne lære, selv om den var i direkte modstrid med hans egen argumentation i Opera og drama, der hævder at musikken skal være dramaets tjener. Wagnerforskere har siden hævdet, at Schopenhauers indflydelse fik Wagner til at tildele musikken en vigtigere funktion i hans senere operaer, blandt andet i den sidste halvdel af Ringcyklussen. Der er ingen tvivl om, at mange aspekter af Schopenhauers lære fandt vej til Wagners senere librettoer. Den selvfornægtende skomagerdigter, Hans Sachs, fra Mestersangerne i Nürnberg, som er Wagners mest sympatiske figur, er i sin essens en schopenhauersk skabning.

Programnoter

Den anden inspirationskilde var forfatterinden Mathilde Wesendonck, silkehandler Otto von Wesendoncks kone. Wagner mødte ægteparret i Zürich i 1852. Otto von Wesendonck, der var wagnerianer, stillede en hytte til Wagners disposition. I 1857 blev Wagner besat af Mathilde. Selvfølgelig syntes hun at have gengældt hans følelser i nogen grad, havde hun ingenlunde til hensigt at bringe sit ægteskab i fare, og derfor holdt hun sin mand informeret om sine kontakter med Wagner. Ikke desto mindre inspirerede forholdet Wagner til at lægge sit arbejde på Ringen til side (for først at genoptage det tolv år senere). I stedet begyndte han at arbejde på Tristan og Isolde fra sagnkredsen om kong Arthur, som omhandler ridderen Tristan og den irske prinsesse Isolde. Det usikre forhold endte i 1858, da Minna opsnappe- de et brev fra Wagner til Mathilde. Efter den konfrontation der fulgte, forlod Wagner Zürich for alene at tage til Venedig. Det følgende år flyttede han atter til Paris for nu at inspicere en opsætning af en nyrevideret Tannhäuser, der blev sat op takket være fyrstinde Metternich. Premiereren på den nye Tannhäuser i 1861 blev en slem fiasko, da medlemmerne af den toneangivende Jockey Club skabte postyr. Yderligere forestillinger blev derfor aflyst, og Wagner forlod byen i hast.

I 1861 blev landsforvisningen af Wagner hævet, og han kunne nu slå sig ned i Biebrich i Prøjsen, hvor han begyndte arbejdet på Mestersangerne i Nürnberg. Bemærkelsesværdigt nok er den hans mest optimistiske værk.

Kong Ludwig II's støtte

Wagners skæbne nåede et nyt vendepunkt i 1864, da kong Ludwig II besteg tronen i Bayern i en alder af 18 år. Den unge konge, en brændende beundrer af Wagners operaer siden barndommen, inviterede komponisten til München. Han afviklede Wagners betragtelige gæld og fattede planer om at få hans nye opera sat op. Efter svære problemer under prøverne blev Tristan og Isolde en enorm succes ved premieren på hofteatret i München den 10. juni 1865. I mellemtiden blev Wagner optaget af en anden affære, denne gang med Cosima von Bülow, dirigenten Hans von Bülows kone. Hans von Bülow var en af Wagners vigtigste støtter og dirigerede premieren på Tristan og Isolde. Cosima var uægte datter af Franz Liszt og den berømte grevinde Marie d'Agoult. Hun var 24 år yngre end Wagner. Liszt, der var Wagners ven, billigede ikke forholdet mellem de to. I april 1865 fødte Cosima imidlertid Wagner en datter, som fik navnet Isolde. Affæren var en skandale i München, og for at gøre sagen værre faldt Wagner i unåde hos

medlemmer af hoffet, som frygtede hans indflydelse på kongen. I december 1865 blev Ludwig tvunget til at bede komponisten forlade München. Kongen legede ganske vist med ideen om at abdicere for at kunne følge sin helt i eksil, men Wagner fik hurtigt talt ham fra det.

Ludwig fik Wagner placeret i Villa Tribschen ved Vierwalsstättersøen i Schweiz. Her blev Mestersangerne i Nürnberg færdigkomponeret i 1867. Premiereren fandt sted i München den 21. juni 1868. Det var i Tribschen i 1869, Wagner første gang mødte filosofen Friedrich Nietzsche, som var 31 år yngre, og som hurtigt blev hans passionerede ven. Wagners ideer øvede en væsentlig indflydelse på Nietzsche. Nietzsches første bog, Tragediens fødsel (Die Geburt der Tragödie), fra 1872 var tilegnet Wagner. Forholdet mellem dem blev med tiden bittert, for Nietzsche blev stedse mere desillusioneret over forskellige dele af Wagners tænkning som fx hans pacifisme og hans antisemitisme. Desuden forværredes forholdet af jalousi. I Tilfældet Wagner (Der Fall Wagner) fra 1888 og i Nietzsche contra Wagner fra 1889 fordømte han Wagner som pervers og korrump og kritiserede endog sin egen tidligere kærlighed til komponisten.

Bayreuth

Wagner, der havde affundet sig med sit nye hjemmeliv, vendte nu sine kræfter mod at få afsluttet Ringen. Efter kong Ludwigs vedholdende pres blev der givet specielle forpremierer på de to første værker i cyklus- sen, Rhinguldet og Valkyrien, i München, selvom Wagner ønskede den komplette cyklus opført i et nyt specialdesignet operahus.

I 1871 faldt hans valg på den lille by Bayreuth som hjemsted for hans nye operahus. Familien flyttede dertil året efter, og grundstenen til festspilhuset blev lagt. For at rejse kapital til bygningen blev der grundlagt Wagnerselskaber i adskillige byer, og Wagner dirigerede koncerter rundt om i Tyskland. Imidlertid var der først penge nok da kong Ludwig trådte til med endnu et stort bidrag i 1874. Senere på året flyttede familien ind i sit nye hjem i Bayreuth i en villa, som Wagner kaldte Wahnfried (tysk: fred for blændværk). Festspilhuset åbnede i august 1876 med premieren på Nibelungens Ring og har siden været hjemsted for Bayreuth-festivalen (Richard-Wagner-Festspiele Bayreuth).

De sidste år

I 1877 begyndte Wagner arbejdet på sin sidste opera, Parsifal. Kompositionen tog fire år. I disse år forfattede han også en række stadigt mere reaktionære skrifter om religion og kunst.

Parsifal var færdig i januar 1882, og en ny festival blev stablet på benene for det nye værk. Wagner var meget

Programnoter

syg. Under den 16. og sidste opførelse af Parsifal den 29. august kom han ned i orkestergraven i al hemmelighed under tredje akt og tog dirigentstokken fra Hermann Levi og førte forestillingen til ende.

Efter festivalen tog familien til Venedig for vinteren. Den 13. februar 1883 døde Richard Wagner af et hjertetilfælde i Palazzo Vendramin ved Canal Grande. Han blev ført tilbage til Bayreuth, hvor han ligger begravet i Villa Wahnfrieds have.

Franz Peter Schubert, f. 1797 d. 1828, var en østrigsk komponist og pianist.

Schubert er mest kendt for sine lieder, af hvilke han i løbet af sit korte liv komponerede ca. 600. Han benyttede tekster af samtidige forfattere som Goethe, Friedrich Schiller, Heinrich Heine, Friedrich Rückert. Han anses for den største af genrens komponister. Derudover er han kendt for sine symfonier, kirkelige

korværker og klaverværker. Hans operaer har været oversete, men er nu begyndt at vække interesse. Schubert anses for at være den første egentlige romantiske komponist.

I femårsalderen fik han sin første undervisning af sin far, og som seksårig kom han i skole i Lichtental i Wien. Nu modtog han sin første musikundervisning. Faderen lærte ham at spille violin, og som syvårig blev han elev hos organisten ved Lichtentals kirke, Michael Holzer, der lærte ham orgelspil og kontrapunkt. I oktober 1808 blev han optaget som elev i den kejserlige klosteskole og blev dermed kordreng i det kejserlige kor, Wiener Sängerknaben. Her lærte han mange af dem at kende, der blev hans venner for livet: Joseph von Spaun, Albert Stadler og Anton Holzapfel. På kostskolen blev han undervist i komposition af Wenzel Ruzicka og senere Antonio Salieri. Han modtog mange udmærkelser. Ud over at være sangsolist spillede han andenviolin i skoleorkesteret og lærte dér Joseph Haydns og Wolfgang Amadeus Mozarts instrumentalmusik at kende.

Schubert udviste talent for komposition. En fantasia (en komposition i fri, improvisatorisk stil og form) i G-dur for firehændigt klaver er dateret 8. april - 1. maj 1810. Året efter fulgte en strykekvartet, en fantasia i g-mol, sange og andre stykker. På søn- og helligdage blev der hos familien afholdt kvartetstunder, hvor hans far spillede cello, han selv bratsch og hans brødre violin.

I begyndelsen klarede Schubert sig godt i skolen, siden gik det ned ad bakke, først og fremmest i matematik og latin. I 1812 døde hans mor. Samme år gik hans stemme i overgang, men han fik tilladelse til at blive på hofskolen til næste sommer. I oktober 1813 flyttede han hjem. På den tid komponerede han sin Symfoni nr. 1 i D-dur. Fra 1813 til 1814 gik han på lærerseminarium. Efter læreruddannelsen blev han i slutningen af 1814 hjælpepædagog hos sin far, en stilling han varetog til slutningen af 1817/begyndelsen af 1818. Han fortsatte som elev hos Salieri til 1816 og komponerede flittigt. Hans første opera, *Des Teufels Lustschloß*, og hans Messe nr. 1 i F-dur blev til i 1814. Messen blev uropført i Lichtentals kirke den september 1814 som hans første offentligt fremførte værk. Schubert var dirigent, Michael Holzer spillede orgel, og sopranen Therese Grob sang. Hun var hans ungdomskærlighed, men han nåede aldrig det sociale niveau, der muliggjorde et ægteskab.

Samme år komponerede han talrige strykekvartetter, kortere instrumentværker, første sats til sin Symfoni nr. 2 i B-dur, flere end 20 lieder, deriblandt *Gretchen am Spinnrade* og eksperimenter som *Der Taucher*. I 1815 komponerede Schubert et stort antal værker. Trods sit arbejde som hjælpepædagog fuldendte han to symfonier (nr. 2 i B-dur, nr. 3 i D-dur), to messer (nr. 2 i G-dur, nr. 3 i B-dur) og operaerne *Der Vierjährige Posten*, *Fernando* og *Claudine von Villabella*. Dertil kom strykekvartetten i g-mol, 40 sonater, andre værker for klaver samt omkring 150 sange, nogle af betydelig længde. Han skrev ofte flere om dagen. På grund af vanskelighederne ved at kombinere arbejdet som lærer med sine musikalske aktiviteter gjorde Schubert flere forsøg på at etablere sig som komponist, men forlagene ville ikke udgive hans værker. I foråret 1816 søgte han forgæves stillingen som kapelmester i Laibach (i dag Ljubljana). Gennem sin ven Spaun fik han kontakt med Franz von Schober. På hans opfordring frarådte Schubert stillingen som lærer og boede i otte måneder hos Schober for at have mere tid til at komponere. "Jeg komponerer hver morgen, og når jeg er færdig med et stykke, begynder jeg på et nyt." Han fokuserede primært på orkester- og korværker, men fortsatte med at komponere lieder. Blandt kompositionerne fra denne tid er Symfoni nr. 4 i c-mol ("*Den tragiske*"), Symfoni nr. 5 i B-dur og Messe nr. 4 i C-dur.

I løbet af den tid voksede hans bekendtskabskreds støt, bl.a. med Moritz von Schwind. Digteren Johann Mayrhofer, som han lærte at kende i december 1814, skrev to librettoer til ham. Schober præsenterede ham for barytonen Johann Michael Vogl, som var en

Programnoter

af de mest betydningsfulde sangere ved Wiener Hofoper. Han opførte Schuberts sange ved sine musikalske saloner, så de kom til offentlighedens kendskab. Bentzon Pianisten Josef von Gahy spillede hans sonater og fantasier. Familien Sonnleithner, især den ældste søn Leopold von Sonnleithner, afholdt fra 1812 Schubertiader til Schuberts ære.

I slutningen af 1817 fik Schuberts far en ny stilling ved en skole i Rossau, der ikke lå langt fra Lichtental. Schubert gik modstræbende med til at genoptage arbejdet som hjælpelærer for ham. I begyndelsen af 1818 blev hans ansøgning om medlemskab af det prestigefulde Gesellschaft der Musikfreunde afvist. Ikke desto mindre begyndte han at tiltrække sig opmærksomhed i pressen, og den første opførelse af et ikke-kirkeligt værk i februar 1818 – en ouverture – fik gode anmeldelser i Wiens dagspresse.

I et Unsinnsgesellschaft for unge kunstnere, som han deltog i, opbyggede han et nært forhold til brødrene Kupelwieser: Josef Kupelwieser, der blev hans librettist, og maleren Leopold Kupelwieser, som malede et af de få autentiske portrætter af ham fra den tid. Han portrætteredes også af Wilhelm August Rieder i en akvarel fra 1825 og af Anton Depauly, hvis portræt fra 1828 oprindeligt blev tilskrevet Josef Willibrord Mähler eller Franz Eybl.

I Zelis

Familien Esterházy's gods i Zelis, i dag Želiezovce i Slovakiet.

I 1818 ansatte grev Johann Carl Esterházy ham som sang- og klaverlærer på sit gods i Zelis i Ungarn. Der var han fra begyndelsen af juli til midten af november. Han komponerede stykker for firhændigt klaver samt nogle sange til sine elever på godset, komtesserne Marie og Caroline. Samme år komponerede han sin Symfoni nr. 6 i C-dur.

Efter sin hjemkomst til Wien sent på efteråret 1818 kunne han ikke længere bo hos Schober. I de næste to år boede han hos Johann Mayrhofer i Wipplingerstraße. Hans liv gik nu sin sædvanlige gang; hver morgen klokken seks satte han sig ved skrivebordet og kunne komponere uafbrudt frem til klokken et om eftermiddagen, mens han røg pipe.

Den 28. februar 1819 gav Schubert sin første liedkoncert med Schäfers Klage lied. Sommeren samme år rejste han med Vogl på ferie til Oberösterreich. Her besøgte de Vogls fødeby Steyr. I et brev til sin bror Ferdinand skrev Schubert, at landskabet omkring byen var "ufattelig smukt"; han beskrev desuden otte meget smukke unge piger i sin værts hus.[17] De to turister vendte tilbage til Wien den 14. september. I efteråret komponerede Schubert Forellekvintetten.

Han sendte tre af sine sange – An Mignon, Ganymed og An schwager Kronos - til digteren Goethe, men modtog intet svar.

I moden alder

Akvarel af Franz Schubert, malet af Wilhelm August Rieder (maj 1823). Signeret af Rieder og Schubert i bunden. Franz Schubert, portrætteret 1827 af Anton Depauly.

De næste år aftog Schuberts produktion, men værkerne fra 1820 viser en udvikling i stilen.[18] I februar 1820 påbegyndte han det ufuldendte oratorium Lazarus, og senere skrev han – ved siden af mindre stykker – Der 23. Psalm, Gesang der Geister, kvartetsatsen i C-mol og Wanderer-Fantasie.

I 1820 uropførtes to af Schuberts operaer: på Theater am Kärntnertor den 14. juni syngespillet Die Zwillingsbrüder i én akt og på Theater an der Wien den 21. august Die Zauberharfe.

Ingen af hans større værker – med undtagelse af messerne – var nået ud over amatørorkestrene i Gundelhof, som havde afløst kvartetstifterne i Schuberts hjem. Da begge operaer fik succes, kunne han nu se frem til berømmelse. Men først efter at Vogl havde sunget Erlkönig ved en offentlig koncert i 1821, kunne forlægger Anton Diabelli overtale til at udgive nogle af hans værker mod kommission.

Ved uropførelsen af opus 1-7 og 10-12 tjente Schubert omkring 800 konventionsdaler. Som hjælpelærer hos sin far havde han ud over kost og logi tjent 80 konventionsdaler om året. Ifølge den østrigske musikforsker Otto Erich Deutsch tjente Schubert i årene mellem 1822 og 1828 ca. 7.000 konventionsdaler.

Opmuntret af fremgangen forsøgte Schubert nu at etablere sig som teaterkomponist; men forhåbningerne brast. Hverken Alfonso und Estrella – komponeret mellem september 1821 og februar 1822 – eller Die Verschworenen til libretto af Ignaz Franz Castelli (april 1823) blev opført på teateret. Fierrabras (efterår 1823) blev aflyst efter første generalprøve. Musikken til Helmina von Chézys drama Rosamunde blev vel modtaget, men det blev kun til to forestillinger. Schuberts helbred har givet anledning til spekulationer. Forandringer i hans sindsstemning, problemer med synet samt tørst kan tyde på diabetes. Mange biografier knytter det til en syfilis, hvis symptomer var velkendte. Et sygehusophold i efteråret 1823 medførte en bedring, men allerede næste år lod sygdommen til at have påvirket hans psyke stærkt. "Ich fühle mich als den unglücklichsten, elendigen Menschen auf der Welt," skrev han til Kupelwieser ('Jeg føler mig som det ulykkeligste, elendigste menneske i verden.') 1822 skrev han Messe nr. 5 i As-dur og påbegyndte

Programnoter

symfonien i H-mol, som blev kendt som "Den ufuldendte". Hans sangcyklus Die schöne Müllerin stammer fra 1823, og variationerne over Trockne Blumen samt to strygekvartetter, i A-mol og D-mol (Der Tod und das Mädchen), fra 1824.

I foråret 1824 komponerede han sin Oktet i F-dur. I sommeren var han endnu en gang i Zelis. Herfra stammer hans Divertissement à l'Hongroise – tydeligt inspireret af Ungarn.

Schubert foretog endnu en rejse til Oberösterreich og arbejdede dér på symfonien i C-dur og en klaversonate i A-mol. Han var også i forbindelse med sin ven maleren Moritz von Schwind.

De sidste år

Kettenbrückengasse 6, Wien, hvor Schubert døde. Fra 1826 til 1828 opholdt Schubert sig i Wien – bortset fra et kort besøg i Graz. Han søgte en stilling som vicemusikdirektør for hofkapellet, men stillingen gik til Joseph Weigl.

Den endelige version af strygekvartetten i D-mol med variationer over Der Tod und das Mädchen komponerede han i vinteren 1825-26. 1826 fulgte så strygekvartetten i G-dur, Rondeau brillant for klaver og violin, klaversonaten i G-dur samt Schuberts måske kendteste kirkelige værk, Deutsche Messe. I 1827 komponerede han sangcyklussen Winterreise, en fantasia for klaver og violin og de to klavertrioer i B-dur og Es-dur. Messe nr. 6 i Es-dur, hans sidste tre klaversonater og sangcyklussen Schwanengesang blev til i 1828. Fra dette år findes desuden skitser til tre satser af en symfoni i D-dur.

Den 19. november 1828 døde Franz Schubert i en alder af 31 år] Den officielle dødsårsag lød på "nervefeber". Der kan have været tale om en akut infektion, Han begravedes på Währinger Friedhof i nærheden af Beethoven. I 1872 blev der rejst en statue udført af Carl Kundmann i Wiens stadspark,[27] og i 1888 flyttedes hans jordiske rester til en "hædersgrav" på Zentralfriedhof Wien.

Jørgen Liebenberg Bentzon,

f. 1897 d. 1951, komponist. Han lærte at læse og skrive da han kom i børnehave 3 år gammel, og året efter kom han i Slo-manns skole. Han spillede cello fra han var 7 og lidt klaver fra han var 12 år. Hovedinteresser i skoletiden var udover musik: kemi, sprog (han beherskede som voksen mindst 17 fremmed-

sprog), litteratur og malerkunst. 1914 blev han student fra Schneekloths skole og lærte derefter et halvt år musikteori hos sin kusine Christy BENTZON og komponerede 1915 en række sange og klaverværker der gjorde det muligt for ham at blive elev af Carl Nielsen 1915–18. Han læste samtidig jura ved Kbh.s universitet, tog 1. del 1916 og juridisk embedseksamen 1920. Samme efterår rejste han med Michala Weis til Rom hvor han bl.a. forbedrede sit klaverspil hos Mme de Tidebühl inden han i november søgte optagelse på konservatoriet i Leipzig hvor han et halvt år studerede teori og komposition hos dr. S. Karg-Elert. Efter sin hjemkomst sommeren 1921 blev BENTZON ansat i justitsministeriet, fra 1933 og til sin død som protokolsekretær i højesteret. Han var sekretær for administrationen af de grønne områder og medlem af en række andre kommissioner. Også inden for musiklivet påtog han sig en række administrative opgaver. 1924–29 var han medlem af censurkomiteen i Ny musik, formand for Ny musik 1927–30, medlem af, bestyrelsen for Dansk koncertforening 1927, 1931 medlem af bestyrelsen for Samfundet til udgivelse af dansk musik, og 1936 indtrådte han i rådet for Dansk komponistforenings komponistfond. 1931 havde han sammen med Finn Høffding taget initiativ til oprettelsen af en folke-musikskole i Kbh., og 1937 fik han oprettet institutionen *De danske folke-musikskoler* hvis formand han var frem til 1946, bestyrelsesmedlem til 1948.

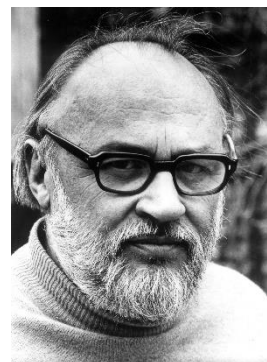
Jørgen Bentzon's tidligste kompositioner fra 1915 er stærkt præget af den danske romantik (N. W. Gade). I de følgende læreår 1915–18 fremkommer kun få værker, en række mindre, ofte uafsluttede klaverstykker der i stilen er præget af læremesteren Carl Nielsen. Fra Leipzigtiden stammer de første betydelige værker, *Variationer for klaver op. 1* og *Divertimento for strygetrio, op. 2* som sammen med værkerne fra de følgende år – *strygekvartetterne nr. 1 og 2*, *Dramatisk ouverture op. 5* og en række sange – er skrevet i et kromatisk farvet tonesprog der vidner om Jørgen Bentzon's nære tilknytning til tysk ekspressionisme. I perioden 1924–30 fremkommer en række af Jørgen

Programnoter

Bentzon's betydeligste kammermusikværker i den "artistiske" stil. Det drejer sig om *blæseronatine* op. 7 som med stor succes opførtes ved ISCM i Frankfurt 1927, *Variazioni interrotti* op. 12, blæserkvintetten *Intermezzi espressivi*, *fagotsonate* fra 1927, *strygekvartet* nr. 5, og fremfor alt de to kammerkoncerter *Symfonisk trio* op. 18 og *Intermezzo espressivo* fra 1930. I disse værker udvikler BENTZON et personligt tonesprog og – hvad der skulle komme til at kendetegne hans musikalske stil – den karakterpolyfone sats. Kammerkoncerterne betegner ikke blot kulminationen og afslutningen på Jørgen Bentzon's artistiske periode; de må regnes for højdepunktet i hans samlede produktion og indtager en betydelig plads i 1920'ernes danske musik. Sammen med Finn Høffding overværede BENTZON 1927–29 de årlige opførelser af ny musik i Baden-Baden. Af afgørende betydning blev mødet med den tyske folke-musikskolebevægelse der samtidig holdt stævne i byen. De traf her Fritz Jöde og Lothar v. Knorr – det følgende år Paul Hindemith – og begejstredes over resultaterne af dette musikopdragende arbejde. De planlagde en folke-musikskole i Kbh., og 1930 rejste BENTZON på det Ancherske legat til Frankrig, Spanien og Tyskland hvor han i et halvt år fulgte undervisningen på folke-musikskolen i Berlin. I efteråret 1931 åbnedes folke-musikskolen i Kbh. under Jørgen Bentzon's og Høffdings ledelse. Fra disse år stammer en lang række værker, for amatørorkester bl.a. *Variationer over en dansk folkevis* (Lave og Jon) op. 17 og *Musikantisk koncertino* op. 23, for børnekor og blokfløjter *Hvem vil med op at flyve?* op. 20 og småsange op. 22, sange for mandskor og sange for blandet kor som var bestemt for Jørgen Bentzon's eget arbejde på folkemusikskolen, og hvoraf kan nævnes: *Skibe*, *Efterårsnatten*, *Skovturen* og de tre kendte *Fabler* efter tekster af la Fontaine. Fra de senere år stammer så betydelige værker som den vittige og sikkert pointerede *En romersk fortælling* for soli, kor og klaver op. 32 og det storslåede korværk *Jorum* op. 40 for hvilket BENTZON vandt 1. prisen i Dansk Mensural-Cantoris konkurrence 1943. I disse værker, beregnet for amatører, har BENTZON brudt radikalt med sin artistiske stil og skabt musik i en enkel melodisk og harmonisk udformning uden at miste sin kunstneriske identitet. 1930–34 skrev BENTZON ingen kammermusikværker, men 1935 kom en nyskabelse: *raccontoen*, et ensatset, fabulerende værk, lyrisk i udtrykket, men ofte formet med barokt lune. Her forener BENTZON den artistiske stil med amatørmusikkens enkelhed. 6 *raccontoer* for vekslende besætning er skrevet 1935–49. Bortset fra *Dramatisk ouverture* fra 1922 skrev BENTZON ingen egentlige orkesterværker før *Fotomontage* op. 27 og *Variationer for mindre*

orkester op. 28. Værkerne er skrevet 1934–36 under indtryk af de truende forhold i Europa og i Danmark på denne tid. Begrebet "radioegnet musik" optog B. meget i disse år, og orkesterværkerne *Sinfonia seria* op. 33 og *Sinfonia buffo* op. 35, *Sinfonietta for strygeorkester* op. 41 og kammermusikværket *Mikrofoni* op. 44 er skrevet under denne synsvinkel. BENTZON søgte at undgå den monotoni der ofte kan være over musik for amatørorkester ved en række værker med en eller flere solistiske stemmer der ledsages af en lettere orkestersats. Til disse kan regnes de tre koncertinoer og saxofonkoncerten. I begyndelse af 1940'erne trak BENTZON sig ud af folke-musikskolearbejdet og helligede sig i hjemmet i Hørsholm de store opgaver fra disse år: I. *symfoni* op. 37 over motiver fra Dickens, 3. *kammerkoncert* (klarinetkoncerten), operaen *Saturnalia* og 2. *symfoni* fra 1947. Det var BENTZON en stor skuffelse at hverken opera eller symfonier fik den succes han havde håbet på. Han led i de senere år af en række depressioner som efteråret 1949 tvang ham til at søge behandling. Hans forargelse over patientforholdene gav sig imidlertid udslag i en kronik i Politiken som vakte stor opmærksomhed. Efter hjemkomsten var han stærkt svækket, og det lykkedes ham kun med vanskelighed at afslutte en *Musikantisk koncertino* 1950 og 5 *monologer for soloviolin* det følgende forår, kort før sin død. I Jørgen Bentzon's musik gør sig en dualisme gældende mellem et absolut moderne tonesprog og en dybt lyrisk indstilling; i den finder periodens musikalske brydninger sin skarpeste eksponent, og den spænder fra den mest konsekvente artisme til bevidst popularisering af den moderne stil, og netop denne intelligensprægede arbejdsmåde i forbindelse med stor musikalsk opfindsomhed betinger at BENTZON må regnes blandt sit slægtleds betydeligste komponister idet han af sit væsens ironi og vid har skabt musik hvis særkende er den lyriske og ekspressive polyfone sats.

Niels Viggo Bentzon. f. 1919 d. 2000, var en dansk komponist, pianist og organist. Bentzons forældre var professor, dr. jur. Viggo Bentzon (1861-1937) og pianist Karen Emma Bentzon født Hartmann (1882-1977). Han var således J.P.E. Hartmanns oldebarn og fætter til komponisten Jørgen Bentzon, forfatteren Inger Bentzon og fløjtenisten Johan Bentzon. Han blev uddannet på Det Kgl. Danske Musikkonservatorium i 1941 som elev af bl.a. Knud Jeppesen og Leo

Programnoter

Mathisen og tog organisteksamen i 1942. Modtog Det anckerske Legat i 1947.

Niels Viggo Bentzon var uddannet pianist, men som komponist var han selvleret, og hans musik grundede sig ofte i hans fremragende improvisationstalent i sådan en grad, at mange af kompositionerne, i hvert fald klaverværkerne, kan karakteriseres som nedskrevne improvisationer. Stilgrundlaget er neoklassikeren, med inspiration fra Paul Hindemith, Johannes Brahms, Bartók, Carl Nielsen og lidt ældre samtidige danske komponister som Franz Syberg og fætterten Jørgen Bentzon. Senere kom også indtryk fra Britten, Schönberg, Alban Berg og Igor Stravinskij til. I tiden omkring 1950 brugte han nogen grad den såkaldte metamorfoseteknik.

Fra ca. 1960 foretog han et skift i kompositionsstilen hen mod tolvtonemusik. Men sideløbende udfoldede han sig i de næste 20 år hyppigt inden for fluxus- og happeninglignende udtryksformer. Det var med til at gøre ham til den mest kendte komponist inden for den danske samtidsmusik. I sine seneste år vendte han tilbage til mere enkle og tonale udtryksformer.

Ud over sin rolle som pianist og komponist har han været aktiv som underviser både i Århus og i København. I sine unge dage var han en flittig musikanmelder og debattør. Desuden har han skrevet musikfaglige bøger og artikler samt digte, noveller og anden fiktion. Bentzon komponerede omkring 620 værker, heraf 60 orkesterværker, 120 kammermusikværker, 30 orgel- og vokalværker, balletter, solokoncerter, underlægningsmusik til radio, film og tv samt operaerne Faust III (1964) og Automaten (1973). Et af hans kendteste værker er Det tempererede Klaver, inspireret af Bach, der består af 12 samlinger på hver 24 præludier og 24 fugaer, i alt 576 klaverstykker.

I 1984 lavede Niels Viggo Bentzon treklangen D/Eb/Bb (udtales D-S-B) til DSB, der stadig bruges som udkaldslyd i DSB's tog, blandt andet IC3 og IR4.[1] Jinglen blev også brugt på Banedanmarks stationer indtil 2012, da stationerne fik deres egen.

Vagn Holmboe blev født i Horsens, Jylland, i en købmansfamilie af engagerede amatørmusikere. Begge forældre spillede klaver. Hans far ernærede sig som farve- og lakmager i Horsens (Barnett n.d.). Den danske journalist Knud Holmboe var hans storebror. Fra 14-årsalderen tog Vagn Holmboe violinundervisning. I 1926 begyndte han som 16-årig formel mu-

sikuddannelse på Det Kongelige Danske Musikkonservatorium i København efter anbefaling af Carl Nielsen. Han studerede under Knud Jeppesen (teori) og Finn Høffding (komposition). Efter at have afsluttet sine studier i 1929 flyttede han til Berlin, hvor Ernst Toch i en kort periode blev hans lærer (Rapoport 2001). Under sin tid i den tyske hovedstad mødte han den rumænskfødte pianist og billedkunstner Meta May Graf (1910–2003) fra Si-biu/Hermannstadt. Hun havde studeret på Musikhochschule Berlin siden 1929, med Paul Hindemith som en af hendes lærere (Anon. 2018a). Parret giftede sig i 1933 og forlod Berlin til Rumænien, hvor de besøgte obskure og afsidesliggende landsbyer og studerede transsylvansk folkesang. Efterfølgende flyttede de til Danmark og slog sig ned i hovedstaden København i 1934. Mens hans kone Meta opgav sin musikalske karriere for at forfølge sine passioner inden for billedkunst, især fotografi, gav Vagn musikundervisning privat og begyndte at komponere i løbet af denne periode. Mange af de tidlige kompositioner er aldrig blevet opført. I lighed med den forskning, han allerede havde lavet i Rumænien, fortsatte han sine studier af folkesang med meget feltarbejde i hele Danmark, inklusive Færøerne og Grønland. Mange åbenlyst folkemusik-relaterede kompositioner, inklusive Inuit-sange, er et resultat af disse aktiviteter. Fra 1941 til 1949 var han lærer ved Det Kongelige Blindeinstitut, og fra 1950 til 1965 underviste han ved Det Kongelige Konservatorium i København, udnævnt til professor der i 1955. Inden da havde han også arbejdet som musikkritiker bl.a. det danske dagblad Politiken fra 1947 til 1955 (Anon. 2018b). Vagn Holmboes elever var blandt andet Per Nørgård, Ib Nørholm, Bent Lorentzen, Arne Nordheim, Egil Hovland og Alan Stout. Se: Liste over musikelever efter lærer: G til J#Vagn Holmboe. Vagn og hans kone Meta havde i 1940 købt et stykke jord ved Arresø Sø i Ramløse/Sjælland, hvor de i 1950'erne oprettede en gård, "Arre Boreale" (latin for nordlige Arresø), og tilbragte resten af deres liv sammen. der (Anon. n.d.). Vagn Holmboe var en ivrig naturelsker, som boede på landet indtil sin død i 1996 og gennem årene personligt plantede 3000 træer på sin jord.

Niels Finn Høffding, f 1899 d. 1997 var en betydningsfuld dansk komponist.

Høffding var søn af grosserer Aage Høffding (død 1932) og hustru Ada f. Bruun (død 1955). Han blev student 1917 og var fra samme år privatelev i komposition hos Knud Jeppesen og i Wien hos Josef Marx. Året efter tog han filoso-

Programnoter

fikum. Fra 1928-1969 var han lærer ved Det Kgl. Danske Musikkonservatorium i teori og komposition. Fra 1949 professor og i 1954-1955 dets direktør. I kraft af sin post som underviser var han en af de mest indflydelsesrige musikpersonligheder i det 20. århundredes Danmark. I 1983 modtog han Carl Nielsen-Legatets Hæderspris.

Parallelt hermed har Høffding bestyret en række poster i dansk musikliv. Han var periodevis i ledelsen for DUT, Dansk Komponistforening, Dansk Koncertforening, Samfundet til udgivelse af dansk musik, KODA og i 11 år fra 1929-1938 formand for Musikpædagogisk Forening. Desuden var han medlem af Kulturministeriets musikkommission og konsulent for DR og medlem af repræsentantskaberne for Dansk Tonekunstnerforening og De danske Folkemusikskoler. Han stiftede Københavns Folkemusikskole (sammen med Jørgen Bentzon) 1932, medstifter af Rytmask Selskab 1943, medlem af bestyrelsen for Carl Nielsen Selskabet til 1972 og var medlem af præsidiet for Jydsk Musikacademi og og medlem af Kungliga svenska musikaliska Akademien 1957.

I sit lange liv fik han også tid til at skrive meget musik. Han startede som mange andre i sin generation i Carl Nielsen-stilen. Omkring 1930 gik han over til en enklere og mere folkelig udtryksmåde. Han oplevede i slutningen af 1920'erne en vældig inspiration fra den tyske bevægelse for folkemusikskoler og bevidst musikopdragelse af børn og unge. De tyske bannerførere var bl.a. Fritz Jöde, Paul Hindemith og Carl Orff. Sammen med komponisten Jørgen Bentzon stiftede han i 1931 Københavns Folkemusikskole. Den skulle ikke undervise i folkemusik, men snarere fremme musik-kulturen hos mennesker, der ikke havde adgang til musikuddannelse. De var på linje med Bernhard Christensen, Poul Henningsen, Ejnar Jacobsen, Erling Brene og mange andre.

Finn Høffdings musik i "traditionel" komponiststil, som de 4 symfonier og en række kammermusikværker, er skrevet tidligt i hans karriere. Han skiftede fra ca. 1930 i høj grad over til vokalmusik og musik med et pædagogisk sigte, henvendt til børn og amatører.

Desuden udgav han sammen med bl.a. Hakon Andersen Gymnasiesangbogen (1928), 60 danske Kanoner (1930) og Gymnasiesangbogen for Piger (1932) samt en række mere videnskabeligt anlagte publikationer: Harmonilære (1933/1976), Den elementære Hørelære (1937/1956), Indførelse i Palestrinastil (1969) og en klaverskole (sammen med Birgitta Nordenfelt).